

УДК 339.9

Кас'яненко А.С., здобувач освіти, магістр 073 Менеджмент
Науковий керівник: Грошелева О.Г., к.е.н., доцент кафедри менеджменту
(*Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна*)

СУТНІСТЬ РИЗИКІВ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вітчизняні підприємства функціонують у середовищі, яке постійно змінюється, при цьому швидкість змін у перспективі тяжіє до збільшення. Забезпечення високих показників управлінської діяльності неможливе без підтримки та розвитку належної культури управління ризиками, яка передбачає своєчасне виявлення розривів та прогалин, що дозволить випередити або пом'якшати їх можливий негативний вплив. [1]

Попри поступове зростання реального ВВП у 2023 р. цей процес відбувався на тлі стрімкого скорочення 2022 р., тому економічне відновлення припинилося: у кожному кварталі 2023 р. реальний ВВП був нижчим у порівнянні із даними за 2021 р. [2] Статистика свідчить про скорочення вітчизняного експорту у 2023 р. на 18% у порівнянні із 2022 р., при цьому імпорт зріс майже на 15%, що призвело до формування негативного зовнішньоторговельного сальдо у розмірі 27,4 млрд. дол. Незважаючи на негативну динаміку зовнішньоторговельний товарообіг лишається доволі значним – 99,4 млрд. дол (-4% у порівнянні із 2022 р.). [3]

Коли суб'єкт господарювання виходить на зовнішній ринок, то рівень ризиків підвищується: ведення бізнесу переходить з національного на міжнародний рівень, підвищується рівень невизначеності, пов'язаний із необхідністю враховувати особливості маркетингового та законодавчого середовища іншої країни, збільшенням територіальної віддаленості контрагентів тощо. Недостатня увага, відсутність єдиної налагодженої системи, непослідовна реалізація процесу управління ризиками під час здійснення суб'єктом господарювання зовнішньоекономічної діяльності може негативно вплинути на ефективність та результативність такої діяльності, поставити під сумнів саму можливість подальшого існування такого суб'єкта на ринку.

Результати дослідження наукових робіт, присвячених проблематиці ризику, дозволяють зробити висновок: існує два ключових підходи для визначення даної категорії:

- значна кількість дослідників намагаються сформулювати широке визначення, яке включатиме всі можливі види та прояви ризику;

- окремі автори концентрують увагу на специфічних рисах, притаманних певним сферам застосування.

Найкраще місце та роль ризиків в процесі ухвалення управлінського рішення відбивають функції, що ними виконуються (див. рисунок 1).

Економічний ризик заохочує суб'єктів господарювання до пошуку креативних рішень різноманітних проблем, якими обтяжений сучасний бізнес. Ухвалення ризикових рішень сприяє підвищенню ефективності виробничої підсистеми, що створює додаткову користь для споживачів, підприємців та суспільства в цілому.

Регулятивна функція ризику містить дві складові: конструктивну та деструктивну. Конструктивна проявляється у тому, що спроможність ризикувати означає можливість долати перешкоди, що гальмують нововведення: психологічні бар'єри, догматизм та консерватизм. У свою чергу деструктивна складова полягає у тому, що надмірна схильність до ризику призводить до авантюризму: ухвалення рішення в умовах недостатньої інформованості, що зазвичай може призвести до негативного результату.

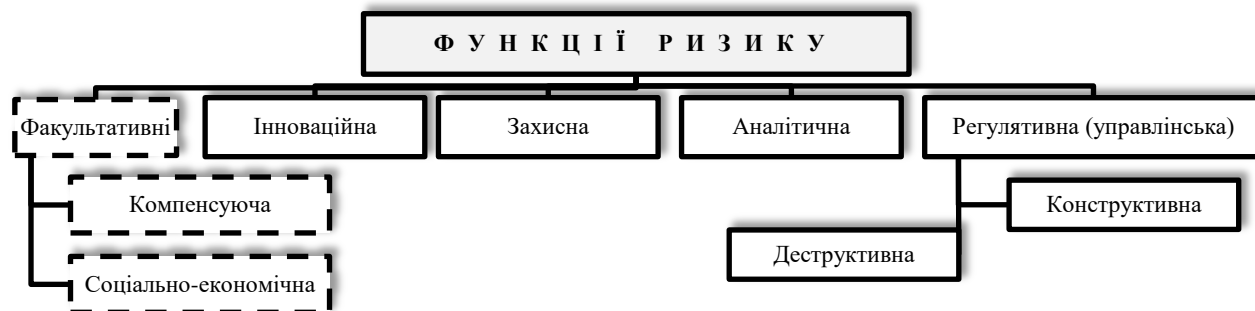

Рисунок 1 – Функції ризику [4]

Захисна функція полягає у тому, що для підприємця ризик – природній стан, який формує здатність демонструвати адекватну реакцію на невдачу.

Аналітична функція є похідною від того, що ризик передбачає вибір кращої з наявних альтернатив, що вимагає використання комплексу аналітичних інструментів, які дозволяють поєднати максимальний ефект із прийнятним рівнем ризику.

Додатково можна виділити факультативні функції ризику – компенсуючу та соціально-економічну. [5] Компенсуюча функція проявляється у тому, що внаслідок реалізації шансу (успішного результату) утворюється можливість отримати додатковий ефект (позитивну компенсацію), наприклад у вигляді прибутку, розмір якого буде перевищувати плановий показник. Соціально-економічна функція, у свою чергу, полягає в тому, що в ринкових умовах через ризик у громадських групах виділяються ефективні власники, а в економіці – галузі, для яких відповідний ризик (його рівень) є прийнятним. При цьому, втручання державних інституцій обмежує ефективність соціально-економічної функції ризику. В соціальному плані це призводить до спотворення принципу рівності для всіх учасників ринку, що може трансформуватися у дисбаланс ризиків в галузях економіки.

Таким чином, забезпечення високих показників ефективності та результативності діяльності суб'єкта господарювання передбачає вчасну ідентифікацію формування ризикової ситуації.

Список використаних джерел:

1. Методичний посібник щодо аспектів управління ризиками, як складової системи внутрішнього контролю у розпорядника бюджетних коштів. Київ. 2022. Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/tyqkxy> (дата звернення: 01.10.2024)
2. Економіка України у 2023 році: головне. *Центр економічної стратегії*. URL: <http://surl.li/fhkjzd> (дата звернення: 01.10.2024)
3. Харламов П. Експорт втрачає позиції, імпорт набирає обертів: що відбувається із зовнішньою торгівлею України і які прогнози на 2024 рік. Інфорграфіка. *Mind*. 19.02.2024. URL: <http://surl.li/qrriuuf> (дата звернення: 01.10.2024)
4. Стешенко О.Д.(2019) Ризикологія: Навч. посібник. Харків: УкрДУЗТ. 180 с.
5. Лебеденко С.О. Ризикологія в маркетинговій діяльності [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. спеціальності 075 «Маркетинг». (2021). Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського. 91 с.